

Research Article/Araştırma Makalesi

Amacıyla Örtüşmeyen Vergilendirme: 6 Şubat 2023 Depremleri Sonrası İhdas Edilen Ek Motorlu Taşıtlar Vergisi

Taxation Not Coinciding with Its Purpose: Additional Motor Vehicle Tax Imposed After the Earthquakes of February 6, 2023

Onur UÇAR¹

Öz

Anayasa, herkesi kamu giderlerini karşılamak maksadıyla mali gücü nispetinde vergi ödemekle yükümlü kılarken; vergi yükünün adaletli ve dengeli dağıtılmasını da maliye politikasının sosyal amacı olarak tayin etmiştir. Anayasa'nın, verginin ancak kanunla konulup, değiştirilip, kaldırılacağı kaidesi dikkate alındığında, söz konusu hükümlerin birincil muhatabının, vergiye hukuken vücut veren yasa koyucu olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre, yasa koyucu, vergi ihdas ederken ya da var olan bir vergiyi değiştirir yahut kaldırırken amacını belirtmekle yetinmeyecek; vergisel tasarrufunun getireceği vergi yükünün, yükümlülere adil hatta hakkaniyetlice üleştirilmesini sağlayacak tedbirleri alacaktır. 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremler sonrasında, ihtiyaç duyulan finansmana kaynak teşkil etmesi gayesiyle 7456 Sayılı Kanun marifetiyle ek motorlu taşıtlar vergisi salınmıştır. Kanun, henüz ismiyle dahi, verginin amacını alenen ortaya koysa da verginin yükümlülerinin tespiti hususundaki düzenlemesi, bahse konu amacıyla örtüşmeyen sonuçlar doğurmuştur. İlgili kanunlar ve gerekçeleri başta olmak üzere, doküman incelemesi tekniğinin tercih edildiği bu çalışmada, ileri sürülen sav, verginin amacı ile vergi yükünün adaletli ve hakkaniyetli dağıtımını çerçevesinde yapılan değerlendirmelerle tanıtılmaya çalışılmıştır.

Jel Kodları: K10, K15, K34, H00, H20

Anahtar Kelimeler: Deprem, Motorlu Taşıtlar Vergisi, Mali Amaç, Anayasa, Adalet, Hakkaniyet

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, onurucar@osmaniye.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2294-2168

Uçar, O. (2024). Amacıyla Örtüşmeyen Vergilendirme: 6 Şubat 2023 Depremleri Sonrası İhdas Edilen Ek Motorlu Taşıtlar Vergisi. *Fiscaeconomia*, 8(1), 109-125. Doi: 10.25295/fsecon.1362345

Abstract

While the Constitution obliges everyone to pay taxes in proportion to their financial power to meet public expenses, it has also determined the fair and balanced distribution of the tax burden as the social objective of fiscal policy. Considering the principle of the Constitution that the tax can only be imposed, amended and abolished by law, it is understood that the primary addressee of the said provisions is the Legislator who legally embodies the tax. Accordingly, the Legislature shall not be satisfied with stating its purpose in imposing a tax or in amending or abolishing an existing tax; it shall take measures to ensure that the tax burden of tax savings is conveyed fairly and even equitably to the obligors. Following the Kahramanmaraş -based earthquakes that occurred on February 6, 2023, additional motor vehicle tax was released through Law No. 7456 to provide a source of needed financing. Although the law, even in its name, clearly reveals the purpose of the tax, its regulation on the determination of the taxpayers has led to results that do not coincide with the said purpose. In the study, the document review technique was preferred. The argument is tried to be proved by the evaluations made within the framework of the purpose of the tax and the fair and equitable distribution of the tax burden.

Jel Codes: K10, K15, K34, H00, H20

Keywords: Earthquake, Motor Vehicles Tax, Fiscal Purpose, Constitution, Justice, Fairness

1. Giriş

Vergi, devletçe üstlenilen görevlerin icrasında kullanılan başat kamusal araçtır. Verginin amacı, devletin izlediği politikalara göre şekillenmektedir. Amaçları bakımından vergi ise mali ve mali olmayan biçimde; başka bir deyişle fiskal ve ektrafiskal olarak sınıflandırılmaktadır. Fakat belirtmek gerekir ki salt mali olmayan amaçlarla ihdas edilmiş olsa dahi, yapısı gereği, verginin mali etkisi yadsınamaz niteliktedir. Bu sebeple, çalışma kapsamında verginin teorik amaçları: mali ve mali amaçtan uzak şekilde tasnif edilmiştir.

Verginin maksadı gerek mali gerekse mali amaçtan uzak olsun, yaratacağı vergi yükünün yükümlülere yansıtılmasında, adaletli ve dengeli olunması Anayasal bir kaidedir (Anayasa, Md. 73/2)². Vergilemede adalet hususunda, üzerinde mutabık kalınan bir görüş olmamakla birlikte, vergi sistemleri için “*dikey adalet*” olarak ifade edilen ve yüksek gelirli yükümlülerin düşük gelirlilere nazaran daha fazla vergi yüküne muhatap kılınmasını öngören anlayışın genel kabul gördüğü ileri sürülmektedir. Diğer taraftan, “*yatay adalet*” şeklinde belirtilen kavram ise, adil olmakla birlikte hakkaniyetli olmayı, daha açık bir ifade ile, vergilendirmede subjektif mali gücü temel alan ve bu uğurda mali güçleri bağlamında aynı durumda olanları aynı vergi yüküne tabi tutmayı öngörmektedir (Musgrave & Musgrave, 1989: 223). Esasında, dikey adalet ve yatay adalet müesseseleri, birbirlerinin ikamesi değil; bilakis tamamlayıcısı niteliğindedir. Bu durum, adalet ve hakkaniyet kavramları için geçerlidir. Elbette, hakkaniyetten söz edebilmek için öncelikle adaletin sağlanması nasıl gerekliyse; yatay adalet tartışılabilmesi de ancak dikey adaletin sağlanmış olduğu durumlarda mümkün olabilmektedir.

Çalışmada, öncelikle, vergilendirmenin amaçlarının hukuki ve teorik yönlerine dair açıklamalarda bulunulmuştur. Söz konusu bölümün akabinde, 6 Şubat 2023 tarihinde vuku bulan Kahramanmaraş merkezli depremlerin sonrasında yaşanan ekonomik kayıpların telafisi için 7456 Sayılı 6/2/2023 Tarihinde Meydana Gelen Depremlerin Yol Açtığı Ekonomik Kayıpların Telafisi İçin Ek Motorlu Taşıtlar Vergisi İhdası ile Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun^{3,4} marifetiyle ihdas edilen ek motorlu taşıtlar vergisi, vergilendirmenin amaçları açısından değerlendirilmiştir. Değerlendirme neticesinde ulaşılan çıkarımlar, vergi adaleti kavramı ve nihayet hakkaniyet çerçevesinde ele alınmıştır. Çalışmanın sonuç bölümünde ise tespit edilen hususlar öne çıkarıldıktan sonra, belirlenen sorunlar için çözüm önerileri sunulmuştur.

2. Vergilendirmenin Amacı

Amaç, kelime anlamı olarak: ulaşılmak istenen netice, elde edilmesi gereken sonuç, gaye, maksat, erek, murat, kasıt, hedef, niyet, misyon manalarına gelmektedir (Türk Dil Kurumu, 2023). Çalışmanın bu bölümünde, hukuki ve teorik yönlerden ele alınan vergilendirmenin amacına dair kısa açıklamalara yer verilmiştir.

² 2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, (1982), T. C. Resmi Gazete, 17863 (Mükerrer), 9 Kasım 1982.

³ 7456 Sayılı 6/2/2023 Tarihinde Meydana Gelen Depremlerin Yol Açtığı Ekonomik Kayıpların Telafisi İçin Ek Motorlu Taşıtlar Vergisi İhdası ile Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, (2023), T.C. Resmi Gazete, 32249, 15 Temmuz 2023.

⁴ Çalışmanın bundan sonraki bölümünde, ilgili kanun “7456 Sayılı Kanun” biçimde ifade edilecektir.

2.1. Hukuki Yönden Vergilendirmenin Amacı

Anayasa'nın ilk maddesi, Türkiye Devleti'nin bir Cumhuriyet olduğunu hüküm altına alırken (Anayasa, Md. 1); Cumhuriyet'in niteliklerini düzenleyen ikinci maddesi, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal bir hukuk devleti olduğu ile sonlanmaktadır (Anayasa, Md. 2). 1961 Anayasası'nda da yer alan bu ilke, Türkiye Cumhuriyeti'nin sadece bir hukuk devleti değil; sosyal bir hukuk devleti olduğunu açıkça ifade etmektedir. Sosyal devletlerin esas amaç ve görevleri ise sosyal refahı, sosyal adaleti ve sosyal güvenliği temin etmektir. Söz konusu gayeler ekseninde, devlet, ekonomik olarak zayıf konumda olanları korurken; aynı zamanda, vatandaşlarının sosyal güvenliklerini sağlayacak ve ekonomik kalkınmayı gerçekleştirecek kararlar almalı, eylemlerde bulunmalıdır. İfade etmek gerekir ki hukuk devletlerince benimsenen eşitlik anlayışı, kanun karşısında eşitlikten ibaret olmasına karşın, sosyal devletlerce benimsenen eşitlik anlayışı sosyal adaletle örtüşen fırsat eşitliğidir (Öncel, Kumrulu & Çağan, 2013: 52).

Vergilendirme bağlamında, hukuk devleti, aynı ödeme gücünü haiz olanları aynı vergi yüküne tabi tutan yatay adalet ilkesini temel alırken; sosyal devlet, ödeme gücünün göstergeleri olan gelir, harcama ve servet ile mali gücü oluşturan ve etkileyen medeni ve şahsi haller yönlerinden değişik şartlara tabi vergi yükümlülerinin ne ölçüde farklı vergi yüküyle muhatap olacakları hususu; başka bir deyişle, vergilendirmede dikey adalet meselesi üzerinde durmaktadır (Musgrave & Musgrave, 1989: 223). O halde, deprem gibi mücbir sebeplerle, ödeme güçleri ve/veya mali güçleri olumsuz etkilenen vergi yükümlülerinin durumunu iyileştirmeye yönelik tasarruflar veyahut söz konusu haller temelinde şekillenen yeni vergi politikalarının geliştirilmesi sosyal devlet ilkesinin bir gereğidir. Nitekim sosyal devlette, vergilerin, kamu harcamalarının karşılığı olduğu şeklindeki geleneksel mali amacının yanında; iktisadi amaçları da önemli hale gelmiştir. Bu bağlamda, 73/1. maddesiyle, Anayasa'nın, kamu giderlerinin karşılanması, herkesi fakat mali gücü nispetinde vergi ödemekle yükümlü kıldığı açıkken; yer verdiği "*kamu gideri*" deyiminin de devletin sosyal ve ekonomik gayelerle yaptığı giderleri de içinde alacak biçimde geniş yorumlamak gerektiği düşünülmektedir. Diğer taraftan, 1961 Anayasası'nda mevcut olmayan, 1982 Anayasası'nda hayat bulan "*vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı maliye politikasının sosyal amacıdır*" hükmü (Anayasa, Md. 73/2), yasama organına, vergilendirmenin sosyal amacı açısından yol gösterici nitelik taşımaktadır. Sonuç olarak, mali güç nispetinde vergilendirme ilkesi, sosyal devletin vergi adaletine dair olan prensibidir. Bu ilkeye göre, vergilendirme, bireylerin iktisadi durumları ve kişisel halleri dikkate alınarak gerçekleştirilmelidir. Nihayetinde vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, mali güce göre vergilendirme ilkesine riayet edilmesi ile sağlanabilecektir (Öncel vd., 2013: 52).

Mali güç esaslı vergilendirme bir takım araç ve yöntemlerden istifade edilerek icra edilebilir. Artan oranlı vergi tarifesi, asgari geçim indirimi, elde edilen gelir bağlamında emeğin sermayeye nazaran daha az vergilendirilmesi, sosyal maksatlı istisna ve muafiyetler bahse konu araç ve yöntemlerdendir. Yasama organı, çalışmanın vücut bulmasının da motivasyon kaynağını teşkil eden ve 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen depremlerin akabinde 7456 Sayılı Kanun'la çıkarılan ek motorlu taşıtlar vergisi için öngörülen muafiyetin aynı saikler taşıdığını ilgili kanunun gerekçesinde açıkça ifade etmiştir. İfade edilen hususa, çalışmanın ilgili kısmında değinileceğinden bu bölümde ayrıntı vermektan imtina edilmiştir.

Yukarıda da açıklandığı üzere, sosyal devletin vergiyi bir araç olarak kullanmak marifetiyle ekonomiye müdahale etmesindeki esas gaye, gelir ve servet dağılımında meydana gelen adaletsizlikleri giderme düşüncesidir. Gelir ve servetin dağılımında, vergi adaletinden sapıcı durumlar, pek tabii piyasa işleyişinden kaynaklı olabileceği gibi deprem, sel, kuraklık gibi tabii afetlerden kaynaklanan sebeplerle de gerçekleşebilir. Söz konusu durumlarda, sosyal devlet, vergiyi, bozulan sosyal dengenin yeniden inşasında kullanabilir ki 6 Şubat 2023 tarihli depremler sonrası ihdas edilen ek motorlu taşıtlar vergisinin yaratılma gerekçesi de bahse konu durumla örtüşmektedir.

2.2. Teorik Yönden Vergilendirmenin Amacı

Anayasa'nın 73/3. maddesine göre vergiler ancak kanunla konulabilmekte, kaldırılabilen ve değiştirilebilmektedir (Anayasa, Md. 73/2). Vergilerin kanuniliği ilkesi olarak adlandırılan bu kaide, anlaşılacağı üzere anayasal nitelik taşımaktadır. Kanun yapma tekelinin yegâne sahibi olan yasa koyucu da vergilendirme iradesini kanun marifetiyle ortaya koyarken gerekçelerini belirtmek durumundadır. Söz konusu gerekçelerden, ilgili verginin mali maksatlı ihdas edildiği anlaşılabilir gibi; vergilendirmenin iktisadi, sosyal veyahut siyasi amaçlarla gerçekleştirildiği kanaatine de varılabilmektedir. Literatürde, vergilendirmenin maksadı esas alınarak ikili bir ayrıma gidilmiştir. Bunlardan ilki, ismiyle müsemma olan mali (fiskal) amaçlı vergilendirme iken ikincisi, mali gayenin en azından tali olduğu, iktisadi, sosyal ya da siyasi niyetlerin öne çıktığı mali amaçlı olmayan (ekstrafiskal) vergilendirme. Çalışmanın bu bölümünde, bahse konu ayırım dikkate alınarak vergilendirmenin teorik açıdan amaçlarına kısaca yer verilecektir.

Mali amaçlı vergilendirme ile mali maksat taşımayan vergilendirme, vergiyi meydana getiren siyasi iktidarın ihdas gerekçeleri açısından yapılabilecek bir ayırmadan ibarettir (Göker, 2011: 7-8). Ancak, belirtmek gerekir ki vergilendirmenin maksadı, salt mali nitelik taşısa dahi, bu amaçtan farklı neticelere sebebiyet verebileceği; bununla birlikte, ekonomik, sosyal ya da siyasi motivasyonla vücut bulmuş olsa bile tali de olsa mali etkiyi haiz olabileceği gözden irak tutulmamalıdır.

2.2.1. Mali Amaçlı Vergilendirme

Verginin ilk ve bilinen en eski amacı, taşınmaz ve teşebbüslerden sağlanan gelirler ile şerefiyeler, harçlar ve borçlanma marifetiyle elde edilen kaynaklarla finanse edilemeyen devlet ihtiyaçlarını karşılamak olmuştur. Vergilerin mali olarak nitelendirilen bu amacı, bilhassa kamu maliyesinin önemli ölçüde genişlediği 19. ve 20. yüzyılda vergi sistemlerinin düzenlenmesi açısından büyük önem arz etmiştir (Turan, 1979: 32).

Vergilendirmenin fiskal ya da klasik amacı olarak da ifade edilen mali amaç, bütçe denkleğinin sağlanması, diğer bir ifade ile kamusal harcamaların finanse edilmesi için gelir elde etmek olarak açıklanmaktadır (Akdoğan, 2011: 122). Bu özelliğinden ötürü, verginin mali amacı, asli amaç olarak da ifade edilmektedir (Erdem, Şenyüz & Tatlıoğlu, 2006 :185).

Vergilendirmenin mali amacı kapsamına, toplumu oluşturan farklı tabakalar arasında vergilendirme dengesinin sağlanması da dahil edilmektedir (Göker, 2011: 10). Dile getirilen toplumsal katmanlar, mali güç ilkesinin esas alındığı bir genel durumu ifade edebileceği gibi; deprem, sel, heyelan gibi münferit olaylar neticesinde bozulan dengenin yeniden sağlanabilmesi adına arızı de olabilecektir.

Verginin mali amacı, doğumundan bugüne, gelişim ve değişim sürecinin her aşamasında etkili olmuştur. Devlet, var olmasının bir neticesi olarak, ekonomik, mali, sosyal ve siyasal tesirler altında değişen ve gelişen bir takım anayasal vazifeler üstlenmiştir. Söz konusu görevlerden; savunma, adalet, asayiş, sağlık, eğitim, diploması gibi klasik olarak nitelendirilen ve sunumu piyasa aktörlerine bırakılmayanlar (bırakılabilir özelliği haiz olanlarınsa sunumu devletçe denetlenmektedir) için gereksinim duyulan finansman ihtiyacının dikkate değer bir kısmı vergilerden sağlanmaktadır. Verginin bu vasfı, onun mali amacını kaçınılmaz olarak ön plana çıkarmaktadır. Ezcümle verginin klasik amacını teşkil eden mali amaç, bütçe dengesinin sağlanması, başka bir deyişle, kamu harcamalarının finanse edilmesi için gelir elde edilmesidir (Akdoğan, 2011: 122).

Salt mali maksatlarla yaratılmış olsa dahi, verginin, mali olmayan olarak ifade edilen alanlardan (iktisadi, sosyal, siyasi vb.) asgari birine sirayet edip etkilemesi olağandır, hatta kaçınılmazdır. Bu etki, mali olmayan gayelerle ihdas edilen verginin, mali yönünün etkisi bağlamında daha da belirgindir. Zira Anayasa tarafından da ifade edildiği üzere, vergi, mali güç nispetince ödenen “*parasal*” bir yükümlülüktür (Anayasa, Md. 73/1). Haliyle, her ne kadar yasama organı, vergiyi tamamen mali olmayan gayelerle saldıgını ifade buyursa dahi; parasal niteliği gereği kamu maliyesine tesiri kaçınılmaz olacaktır. Bu sebeple, çalışmada, daha isabetli olduğuna kanaat getirildiğinden ötürü “*mali olmayan amaçlı vergilendirme*” ibaresi yerine “*mali amaçtan uzak vergilendirme*” ifadesinin kullanılması yeğlenmiştir. Bu hususa çalışmanın devamında müstakil bir başlık altında kısaca yer verilmiştir.

2.2.2. Mali Amaçtan Uzak Vergilendirme

Verginin mali amaçtan uzak gayesi, başka bir deyişle, ektrafiskal maksadı bir vakia olarak ortaya çıkıncaya değin, genel olarak vergilendirmenin amaçlarını esas alan bir sınıflandırmaya lüzum görülmemekteydi. Fakat günümüz şartlarında, verginin mali amaçtan başka maksatlar için de kullanılır olması, teorik olarak böyle bir ayrımın varlığını gerekli kılmıştır.

Göker’in de belirttiği üzere; devletlerin başat gelir kaynağını teşkil eden vergiler, salt mali saiklerle ihdas edilseler dahi, mali güce göre toplanmaları ve böylece servetin yeniden bölüşümünde bir araç olarak kullanılmaları realitesi örtülemeyecektir. Nihayetinde vergi yeniden bölüşmenin bir anahtarı ve aracıdır. Verginin çekirdeğinde saklı olan bu vasıf, ekonominin işleyişinin sürdürülebilir kılınmasının da güvencelerindedir (Göker, 2011: 10). Sonuç olarak, vergi, hangi maksatla alınırsa alınsın, mali nitelikli bir neticeye sebebiyet vermesi kaçınılmazdır. Mali amaçtan uzak vergilendirme de esasında, belirli bir gelire ilaveten, elde edilmesi umulan sonuçlara odaklanmasına yöneliktir (Göker, 2011: 12).

Verginin klasik amacı mali nitelikli olmasından ibarettir. Klasik iktisat anlayışının savunduğu vergi müessesesi ise bireylerin tercihlerini ve davranışlarını etkilememe, refah dağılımına tesir etmeme anlayışı çerçevesinde şekillenmiş, kısaca verginin tarafsızlığını esas almıştır. Fakat bu düşüncenin aksine, verginin düzenleyici ve yönlendirici etkisinin de büyük önemi haiz olduğu ileri sürülmektedir. Öyle ki, verginin yalnızca mali amacından ibaret olduğunu kabullenmek eksiklik olarak görülmekle birlikte; bir vergi salt bu maksatla çıkarılmış olsa dahi, beraberinde sosyal ve ekonomik başkaca sonuçları da getireceği yukarıda da ifade edildiği üzere ön alınamaz niteliktedir. Öte yandan, verginin mali fonksiyonu marifetiyle gelir sağlayan devlet, bu geliri bir takım ekonomik ve sosyal hedefler için de pek tabii sarf edebilecektir.

Sonuç olarak, bütçe denkliğinin sağlanması amacıyla, doğrudan ya da dolaylı biçimde vergi geliri elde ederek devletin cari harcamalarını finanse etme şeklinde ifade edilen verginin mali/klasik amacının değişikliğe uğradığına kanaat getirilmektedir. Öyle ki, devletler, vergi yoluyla elde edeceği gelir ve sarf edeceği harcamalardan ziyade; vergilendirme politikasında yapılacak değişiklik marifetiyle iç talebin yönlendirmek, ödemeler dengesi hedefini sağlamak, enflasyonu kontrol altına almak, kaynakların etkin ve verimli kullanılması adına teşvikler sunulmak gibi politikalar da güdebilmektedir (Akdoğan, 2011: 123-124). Bahse konu amaçlara erişmede ise vergi, bir caydırma veyahut özendirme (teşvik) aracı olarak kullanılmaktadır.

Yeniden belirtmek gerekir ki mali amaçtan uzak vergilendirme, belirli bir vergi geliri sağlama beklentisi içinde olunmadan, ülkenin ekonomik sisteminin gerekli kıldığı amaçlara erişmek için yapılan vergilendirme. Mali amaçtan uzak vergilendirme, işsizliğin azaltılarak istihdamın sağlanması, yatırımların teşvik edilmesi, ithalat-ihracat dengesinin sağlanması gibi amaçlar için sunulan vergi kolaylıkları veya vergi teşvikleri/engelleri biçiminde uygulanabilecek bir maliye politikası aracı hüviyetindedir. Söz konusu niteliklerinden ötürü, mali amaçtan uzak vergilendirmenin, teorik açıdan, mali amaçlı vergilendirme ile aynı kategoride değerlendirilmesi gerektiğine kanaat getirilebilir. Fakat mali amaçtan uzak vergilendirme, gelir elde etmeden ziyade ekonominin işleyişinde sorun teşkil eden alanlara müdahale maksatlı şekillenip işlerlik kazandığından, maksadının, mali amacın uzağında olduğu kolaylıkla anlaşılmaktadır. Elbette, elde edilmesi düşünülen hatta sağlanan vergi geliri yüksek de olabilir. Lakin bu durum, mali amaçtan uzak vergilendirmenin niteliğine zeval getirmeyecektir (Göker, 2011: 14-15).

3. Şubat 2023 Depremleri Sonrası Salınan Ek Motorlu Taşıtlar Vergisinin İhdas Edilme Maksadının Vergilendirmenin Amaçları Açısından Değerlendirilmesi

Şenyüz, Yüce & Gerçek tarafından “devlet ve vergilendirme yetkisine sahip kurumların kamu harcamalarını finanse etmek ve/veya toplumun içinde bulunduğu koşulların gerektirdiği tedbirleri almak için, ödeme gücü olanlardan, bu güçleri ile orantılı olarak aldıkları zorunlu, karşılıksız ve nihai parasal ödemelerdir” biçiminde yapılan vergi tanımı (Şenyüz, Yüce & Gerçek, 2022: 87), verginin niteliklerini ortaya koyarken; aynı zamanda, amacına da yer vermektedir. Kamu harcamalarını finanse etme gayesi, çalışmanın önceki bölümlerinde de ifade edildiği üzere, doğrudan doğruya vergilerin mali amacının kapsamına girerken; toplumun içinde bulunduğu şartların gerektirdiği önlemleri almak maksadı, mali amaçtan uzak bir hedefe yönelik olabileceği gibi; direkt mali amaç için de temel teşkil edebilecektir. Nitekim 6 Şubat 2023 depremleri neticesinde meydana gelen yıkımların sebep olduğu iktisadi kayıplar için ihdas edilen ek motorlu taşıtlar vergisini ikinci minvalde değerlendirmek mümkündür. Fakat vergiye hayat veren kanunun gerekçesinden, hatta söz konusu kanunun adından tespit edilen amaçlar ile kanun metinlerine işlenen hükümlerin tam manasıyla örtüşmediği düşünülmektedir. Çalışmanın bu bölümünde, ileri sürülen bu sav gerekçeleri ile birlikte desteklenmeye çalışılacaktır.

Uçar, O. (2024). Amacıyla Örtüşmeyen Vergilendirme: 6 Şubat 2023 Depremleri Sonrası İhdas Edilen Ek Motorlu Taşıtlar Vergisi. *Fiscaeconomia*, 8(1), 109-125. Doi: 10.25295/fsecon.1362345

7456 Sayılı Kanun, 15 Temmuz 2023 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanmış ve çalışmanın konusunu ilgilendiren ek motorlu taşıtlar vergisine dair olan düzenlemesi (Madde 1⁵) aynı gün yürürlüğe girerek hukuk sisteminin bir parçasını teşkil eder olmuştur. Bahse konu kanunun adında yer alan **“6/2/2023 Tarihinde Meydana Gelen Depremlerin Yol Açtığı Ekonomik Kayıpların Telifisi İçin Ek Motorlu Taşıtlar Vergisi İhdası”** ibaresi, esasında salınan verginin amacını tabiri caizse en baştan ortaya koymaktadır. Kanun, henüz isminde yer alan bu ifadeyle, ilave verginin, deprem hadisesinin yarattığı maddi tahribatın giderilmesi gayesiyle salındığını açıkça belirtmiştir⁶.

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü⁷ gereği (TBMM İç Tüzüğü, md. 74/2)⁸, kanun teklifleri gerekçeli olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı’na sunulmaktadır. Bu doğrultuda,

⁵ “(1) 18/2/1963 tarihli ve 197 sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanununun 5., 6. ve geçici 8. maddelerinde yer alan (I), (I/A), (II) ve (IV) sayılı tarifelere göre vergiye tabi olan ve bu Kanunun yayımı tarihinde ilgili sicilde kayıt ve tescilli bulunan taşıtlar ile bu Kanunun yayımı tarihinden 31/12/2023 tarihine kadar ilgili sicillere ilk defa kayıt ve tescil edilecek olan taşıtlar, bir defaya mahsus olmak üzere, 2023 yılı için tahakkuk ettirilen motorlu taşıtlar vergisi tutarı kadar ek motorlu taşıtlar vergisine tabidir.

(2) Ek motorlu taşıtlar vergisi, taşıtların kayıt ve tescilinin yapıldığı yerin vergi dairesi tarafından bu Kanunun yayımı tarihinde, bu tarihten 31/12/2023 tarihine kadar ilgili sicillere ilk defa kayıt ve tescil edilecek olan taşıtlar için kayıt ve tescilin yapıldığı tarihte tahakkuk ettirilmiş ve tebliğ edilmiş sayılır.

(3) Ek motorlu taşıtlar vergisinin mükellefi, bu Kanunun yayımı tarihi itibarıyla 197 sayılı Kanun kapsamında motorlu taşıtlar vergisi mükellefi olanlar ile bu Kanunun yayımı tarihinden 31/12/2023 tarihine kadar ilgili sicillere ilk defa kayıt ve tescil edilen taşıtların sahibi olan gerçek ve tüzel kişilerdir.

(4) 197 sayılı Kanunun 4. maddesinde yer alan istisnalar, ek motorlu taşıtlar vergisi için de uygulanır. 6/2/2023 tarihinde Kahramanmaraş ilinde meydana gelen depremler nedeniyle Hazine ve Maliye Bakanlığınca 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 15 inci maddesi kapsamında mücbir sebep hâli ilan edilen yerlerde; deprem tarihi itibarıyla kayıt ve tescilli olan taşıtlar, deprem nedeniyle yıkılan veya ağır ya da orta hasarlı hâle gelen binaların maliklerine ait taşıtlar, depremlerde ağır hasar görerek kullanılamaz duruma gelen taşıtlar ile deprem nedeniyle eşi veya birinci derece kan hısımlarından birini kaybeden mükelleflere ait taşıtlar ek motorlu taşıtlar vergisinden müstesnadır.

(5) Bu Kanunun yayımlandığı tarihte ilgili sicillere kayıt ve tescil edilmiş olan taşıtlara ilişkin ek motorlu taşıtlar vergisi, birinci taksiti bu Kanunun yayımlandığı ayı izleyen ayın sonuna kadar, ikinci taksiti 2023 yılının Kasım ayı sonuna kadar olmak üzere iki eşit taksitte; bu Kanunun yayımı tarihi ile 31/12/2023 tarihleri arasında ilgili sicillere ilk defa kayıt ve tescil edilecek olan taşıtlara ilişkin ek motorlu taşıtlar vergisi ise bu taşıtların motorlu taşıtlar vergisi ile birlikte peşin olarak ödenir.

(6) 197 sayılı Kanunun 13. maddesi hükümleri ek motorlu taşıtlar vergisi hakkında da uygulanır. Ek motorlu taşıtlar vergisi ödenmeden, trafikten çekme, hurdaya çıkarma ve yurt dışına çıkarma nedeniyle tescil kaydı kapatma işlemi yapılamaz.

(7) Bu maddeye göre tahsil edilen ek motorlu taşıtlar vergisi genel bütçe geliri olarak kaydedilir ve 2/7/2008 tarihli ve 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun ile diğer kanunlara göre mahallî idarelere verilecek payların hesabında dikkate alınmaz.

(8) Ek motorlu taşıtlar vergisine ilişkin olarak bu maddede hüküm bulunmayan hâllerde, 197 sayılı Kanun hükümleri uygulanır.

(9) Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esasları belirlemeye Hazine ve Maliye Bakanlığı yetkilidir.

⁶Çalışma kapsamında yapılan değerlendirmelerde hem konunun özünden sapılmaması hem de müstakil bir çalışmaya konu edilecek kadar kapsamlı olduğu gerekçesiyle verginin adem-i tahsis ilkesi göz ardı edilmiştir.

⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü, (1973), T. C. Resmi Gazete, 14506, 14 Nisan 1973.

⁸ “Kanun teklifleri, gerekçesi ile birlikte Başkanlığa verilir.”

Uçar, O. (2024). Amacıyla Örtüşmeyen Vergilendirme: 6 Şubat 2023 Depremleri Sonrası İhdas Edilen Ek Motorlu Taşıtlar Vergisi. *Fiscoeconomia*, 8(1), 109-125. Doi: 10.25295/fsecon.1362345

7456 Sayılı Kanun'a ait teklif için hazırlanan genel gerekçede⁹ yer alan "Ülkemizde 6/2/2023 tarihinde yaşanan ve gerek şiddeti ile etkilediği alan gerekse yarattığı hasar nedeniyle "yüzyılın depremi" olarak nitelendirilen deprem afetleri neticesinde 8/2/2023 tarihi itibarıyla 3 ay süreyle olağanüstü hal ilan edilmiş ve olağanüstü hal dönemi boyunca afetlerin ekonomik ve sosyal yaşam üzerindeki etkilerinin azaltılması amacıyla Anayasanın ve ilgili kanunların verdiği yetkiler çerçevesinde gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Bu çerçevede Kanun Teklifiyle, **deprem afetleri nedeniyle ortaya çıkan finansman ihtiyacının karşılanmasına katkı sağlanmasını teminen bir defaya mahsus olmak üzere ek motorlu taşıtlar vergisi ihdas edilmesi (...)** amaçlanmaktadır" ifadesi, ek motorlu taşıtlar vergisi marifetiyle, deprem afetlerinin sebep olduğu finansman açığının giderilmesinin hedeflendiğini aşikare biçimde ortaya koymaktadır.

Anayasa'nın 73/2. maddesi "Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır" buyurmaktadır. Anayasa'nın niteliği gereği, bu kaidenin, vergi kanunlarında yer alıp almadığı tartışmaya dahi açılmadan, vergi kanunlarının ruhuna işlenmiş olması şüphesiz zorunluluk arz etmektedir. Bu durum, 7456 Sayılı Kanun için de pek tabii geçerlidir. Çalışmada ileri sürülen görüşe göre, söz konusu kanun marifetiyle, deprem afetinden ötürü oluşan ilave finansman ihtiyacının karşılanmasında kullanılmak üzere ihdas edilen ek motorlu taşıtlar vergisine ait vergi yükünün topluma yansıtılmasında, adaletli olunmasının ötesinde, depremden etkilenen bölge ve kişiler dikkate alınarak, hakkaniyetin birincil olarak esas alınması, bunun net olarak ifade edilmesi ve ilgili yasa hükümlerinin bu doğrultuda revize edilmesi icap etmektedir. Savunulan bu görüş, Anayasa'nın 73. maddesi hükmünün¹⁰, 7456 Sayılı Kanun'un genel gerekçesinin ve 1. maddesine ait gerekçenin¹¹ birlikte değerlendirilmesi sonucu biçim kazanmıştır.

⁹ TBMM 6/2/2023 Tarihinde Meydana Gelen Depremlerin Yol Açtığı Ekonomik Kayıpların Telifisi için Ek Motorlu Taşıtlar Vergisi İhdası ile Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi ve Gerekçesi.

¹⁰ "Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, malî gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür.

Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır.

Vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülükler kanunla konular, değiştirilir veya kaldırılır.

Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin muafık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi Cumhurbaşkanına verilebilir."

¹¹ "Madde ile, 6/2/2023 tarihinde Kahramanmaraş İlinde meydana gelen depremlerin etkilerinin azaltılması amacıyla ortaya çıkan finansman ihtiyacının karşılanmasında kullanılmak üzere, 197 sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanununun 5., 6. ve geçici 8. maddelerinde yer alan (I), (I/A), (II) ve (IV) sayılı tarifelerde bulunan ve bu Kanunun yayımlandığı tarihte kayıt ve tescilli olan taşıtlar ile 31/12/2023 tarihine kadar ilk defa kayıt ve tescil edilecek olan taşıtlardan, bir defaya mahsus olmak üzere, 2023 yılında tahakkuk ettirilen motorlu taşıtlar vergisi tutarı kadar ek motorlu taşıtlar vergisi alınması öngörülmektedir. Ek motorlu taşıtlar vergisinin, bu Kanunun yayımı tarihi itibarıyla 197 sayılı Kanun kapsamında motorlu taşıtlar vergisi mükellefi olan gerçek ve tüzel kişiler adına bu Kanunun yayımı tarihinde; bu Kanunun yayımı tarihinden 31/12/2023 tarihine kadar ilgili sicillere ilk defa kayıt ve tescil edilen taşıtların sahibi olan gerçek ve tüzel kişiler için ise kayıt ve tescilin yapıldığı tarihte tahakkuk ettirileceği ve tebliğ edilmiş sayılacağı düzenlenmektedir. Ayrıca maddede, söz konusu verginin ödeme şekli ve zamanı düzenlenirken, 197 sayılı Kanunun 4. maddesinde yer alan istisnalar ek motorlu taşıtlar vergisi bakımından da geçerli kılınmakta ve 6/2/2023 tarihinde Kahramanmaraş İlinde meydana gelen depremler nedeniyle Hazine ve Maliye Bakanlığınca mücbir sebep ilan edilen yerlerde; deprem tarihi itibarıyla kayıt ve tescilli olan taşıtlar, deprem nedeniyle yıkılan veya ağır ya da orta hasarlı hale gelen binaların maliklerine ait taşıtlar, depremlerde ağır hasar görenek kullanılamaz duruma gelen taşıtlar ile deprem nedeniyle eşi veya birinci derece kan hısımlarından birini kaybeden mükelleflere ait taşıtlar da ek motorlu taşıtlar vergisinden istisna edilmektedir.

Vergi yükünün hakkaniyetlice dağıtılabilmesi, verginin şahsileşmeye yatkınlığı ile doğru orantılıdır. Zira adaletli olarak nitelendirilebilen bir verginin, yükümlülerin şahsi ve medeni hallerini dikkate alabildiği ölçüde hakkaniyetli sıfatı da belirginleşecektir.

İstisna ve muafiyet müesseseleri, verginin şahsileştirilmesinde kullanılabilen enstrümanlardandır. Yasa koyucu da 7456 Sayılı Kanun'un 1. maddesi hükmünde, ek motorlu taşıtlar vergisini şahsileştirme gayesini istisna kurumunu düzenleyerek realize etmek istemiştir. Nitekim 6 Şubat depremlerinin akabinde yaşanan can kayıplarının yanında, ciddi miktarda mal kaybı da yaşanmış, depremden etkilenen bölgelerdeki işletmelerin faaliyetleri durmuş veya sonlanmış, nihayetinde bölgede hayatlarını sürdürenlerin büyük çoğunluğunun mali güçleri dramatik olarak zayıflamıştır¹². Anayasa'nın esas alındığının kabulünde, 7456 Sayılı Kanun'un adından, genel ve ilgili madde gerekçelerinden, öngördüğü istisna müessesesinin maksadının: depremin yarattığı maddi kayıpların vergi marifetiyle telafisinde oluşacak ilave vergi yükünün, depremden etkilenenlere yüklenmemesi olduğu çıkarımına varılmaktadır. Fakat söz konusu kanun hükmünün, bahse konu amaçla tam olarak örtüşmeyen sonuçlara sebebiyet verdiği anlaşılmaktadır. Bu kaniya ise, ek motorlu taşıtlar vergisi için istisna öngören ve şartlarını tayin eden 7456 Sayılı Kanunu'nun 1/4. maddesinin, istisnadan yararlanılması için belirlediği kapsamın içeriği vardır. Öyle ki "(4) (...) 6/2/2023 tarihinde Kahramanmaraş ilinde meydana gelen depremler nedeniyle Hazine ve Maliye Bakanlığınca 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 15. maddesi kapsamında mücbir sebep hâli ilan edilen yerlerde; deprem tarihi itibarıyla kayıt ve tescilli olan taşıtlar, deprem nedeniyle yıkılan veya ağır ya da orta hasarlı hâle gelen binaların maliklerine ait taşıtlar, depremlerde ağır hasar görerek kullanılamaz duruma gelen taşıtlar ile deprem nedeniyle eşi veya birinci derece kan hısımlarından birini kaybeden mükelleflere ait taşıtlar ek motorlu taşıtlar vergisinden müstesnadır. (...)" şeklindeki hükümde, depremlerden etkilenen bölgeleri bir bütün olarak değerlendirmek yerine; zarar görenleri kategorize etme yoluna gidilmiş, görece daha az zarara uğrayanlar (hafif hasarlı konut sahipleri) aynı gruba dahil edilmiş olsalar bile; bu kişilere ait taşıtların istisna kapsamına alınması, araçlarının, mücbir sebep ilan edilen illerde, depremler öncesinde kayıt ve tescil edilmiş olması şartına bağlanmıştır.

Ek motorlu taşıtlar vergisi ile ilgili olarak maddede hüküm bulunmayan hallerde 197 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanacağı düzenlenmekte ve maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esasları belirleme hususunda Hazine ve Maliye Bakanlığınca yetki verilmektedir."

¹² Bu hususta, 7456 sayılı Kanun'un teklifinde imzası bulunan Denizli Milletvekili Nilgün ÖK'ün, Plan ve Bütçe Komisyonu'nda yaptığı açıklamalar "6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen depremlerin 11 ilimizde çok büyük yıkımlara yol açtığı, şiddeti ve kapsadığı alan bakımından yakın tarihte benzeri olmayan bu felakette 50 binden fazla insanımızın hayatını kaybettiği, yarım milyondan fazla bina, işyeri, altyapı ve üstyapının hasar gördüğü, depremlerin yarattığı hasarın telafi edilebilmesi için tüm imkanların seferber edildiği, bugün itibarıyla 180 bin konut ve köy evinin inşasına başlanmış olduğu, yapımı tamamlanan konutların 2023 yılı Ekim ayından itibaren teslim edilmeye başlanacağı, ilk bir yıl içinde 319 bin toplamda da 650 bin konutun inşasının planlandığı, hasar gören binaların ve iş yerlerinin yapımı, altyapı ve üst yapıların yeniden inşa edilmesi, kaybolan ihracat ve üretim kapasitesiyle istihdam ve vergi kaybının getireceği ekonomik maliyetlerin büyüklüğü düşünüldüğünde ilave finansman ihtiyacının ortaya çıktığı ve bu ilave finansman ihtiyacının karşılanabilmesi amacıyla da bazı ekonomik tedbirlerin alınmasının zorunlu hâle geldiği (...)" şeklindedir. <https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D28/Y1/T2/DosyaKomisyonRaporunuVerdi/5b18df5f-6a85-4771-b13c-76a5e4701241.pdf> (Erişim Tarihi: 12.09.2023).

Uçar, O. (2024). Amacıyla Örtüşmeyen Vergilendirme: 6 Şubat 2023 Depremleri Sonrası İhdas Edilen Ek Motorlu Taşıtlar Vergisi. *Fiscaeconomia*, 8(1), 109-125. Doi: 10.25295/fsecon.1362345

Sonuç itibarıyla, yukarıda ifade edilen bu durum, istisna müessesesine dair düzenlemenin, kanunun amacını kapsayacak şekilde dizayn edilmediği kanaatini uyandırmıştır. Zira 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu¹³, tescile tabi araçların tescil belgeleri ve tescil plakalarının olmasının zorunluluk arz ettiğini hüküm altına alırken (2918 Sayılı Kanun, Md. 21)¹⁴; halihazırda başkası adına tescilli olup, o kişinin yerleşim yerine göre basılmış plakalara sahip araçların mülkiyetlerinin devrinde, son malikin ikametgahı farklı bir ilde dahi olsa, yeni plaka basımını zorunlu tutmamıştır. İkametgahı, 6 Şubat depremlerinin etkilediği illerden birini teşkil Osmaniye’de olan bir kişi üzerinden örnek verilecek olursa: söz konusu kişi, plakası bu ile ait olmayan bir aracı (Misalen “06” ile başlayan plakaya sahip bir aracı) satın aldığı anda, mevcut plakayı, Osmaniye ilinin plaka kodu olan “80” ile başlayan yeni bir plaka ile değiştirme zorunluluğu bulunmamaktadır. Örnek somut olaya teşmil edildiğinde: ikametgahı Osmaniye’de olup, 6 Şubat 2023 tarihinden önce, “80” plaka koduna (ya da mücbir sebep ilan edilen diğer illere ait plaka kodlarından birine) sahip olan bir aracı alan ve depremden dolayı konutu hafif hasarlı olarak tespit edilen kişinin aracı, ek motorlu taşıtlar vergisinden istisna kılınırken; yine yerleşim yeri Osmaniye olan ve depremler sebebiyle konutu için hafif hasarlı tespiti yapılan kişinin, depremler öncesinde aldığı “06” plaka kodlu taşıtı için ek motorlu taşıtlar vergisi tahakkuk ettirilmiştir. Netice itibarıyla, depremlerden ötürü, halihazırda ağır külfetlere gark olmuş olan kişilerden (depremedelilerden), istisnadan da faydalanamama durumu ile karşı karşıya kalanlar olmuş ve bu kişiler, bir nevi, yasa koyucunun iradesiyle ek vergi yüküne muhatap kılınıp, ilave güçlüklerle sevk edilmişlerdir. Görüldüğü üzere, aynı depremlere maruz kalıp, maddi manevi zarar gören ve resmi kayıtlarda aynı niteliği haiz (hafif hasarlı konut sahibi olmak) kişiler arasında dahi istisna şartlarından ötürü hakkaniyetle bağdaşmayan sonuçların doğmasına sebebiyet verilmiştir.

Aşikardır ki vahim 6 Şubat depremlerinin öncesinden beridir, depremlerin etkilediği illerde ikamet eden ve söz konusu hadiseleri bilfiil tecrübe eden kişiler, depremlerden, şüphesiz farklı derecelerde; fakat gerek maddi gerekse manevi vasıfta olsun, etki itibarıyla aynı nitelikte etkilenmişlerdir. 8 Şubat 2023 tarihinde cumhurbaşkanı kararı ile olağanüstü hal ilan edilen¹⁵ bu illerdeki kişilerden, adına kayıtlı olan motorlu taşıtı 7456 Sayılı Kanun madde 1(4)’de tarif edilen istisna kapsamında olmayanlara ek motorlu taşıtlar vergisi tahakkuk etmiştir. Diğer hususlar gözden ırak tutulup; yalnızca temel yapı malzemeleri fiyatlarında ve işçilik ücretlerinde yaşanan dramatik artışlar dahi dikkate alındığında, “hafif hasarlı” olarak nitelendirilen konutların basit tadilatlarının bile önemli ölçüde maliyet teşkil ettiği ortaya çıkmaktadır. Bu durum, çalışmada ileri sürülen, vergi yükünün hem genel olarak vergi adaletine hem de bireysel olarak hakkaniyete uygun düşmediği görüşünü perçinlemektedir. İstisna hükümlerinin revize edilerek, istisna kapsamının tayininin, kayıta, tescile ve hasar niteliğine göre değil, ikametgahın esas alınarak belirlenmesinin isabet teşkil edeceği çalışma kapsamında şimdiden önerilmektedir.

¹³ 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu, (1983), T. C. Resmi Gazete, 18195, 18 Ekim 1983.

¹⁴ “Tescil edilen araçlar, “Tescil Belgesi” ve “Tescil Plakası” alınmadan karayollarına çıkarılamaz.”

¹⁵ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/02/20230208-1.pdf> (Erişim Tarihi: 16.09.2023)

4. Sonuç

Kamusal aracın gayesi, kuşkusuz, devletin asli vazifelerini yerine getirmesine hizmet etmektir. Bu manada, devletin elinde bulundurduğu araçlardan biri ve birincili olan verginin maksadı da kamunun amaçlarına göre belirlenmektedir. Çalışmada da ifade edildiği üzere; verginin, olağan ve başat vazifesi cari nitelikli kamusal harcamaları finanse etmektir ki burada, doğrudan doğruya verginin mali amacından söz edilmektedir. Deprem, savaş hali, salgın hastalıklar gibi olağanüstü olayların vukuunda, kamu harcamalarında oluşan dramatik artışı karşılamak için salınan vergilerin de mali kaygılarla salındığı açıktır. Öte yandan, işsizliğin azaltılıp istihdamın sağlanması, ihracat-ithalat dengesinin sağlanması gibi, vergi, mali amaçtan ziyade mali olmayan ya da çalışmada ifade edildiği hali ile mali amaçtan uzak maksatlarla da ihdas edilmektedir. Fakat maksadı gerek doğrudan doğruya mali gerekse mali amaçtan uzak olsun, verginin oluşturacağı maddi ve hatta manevi yük, Anayasa madde 73/2 hükmü gereği adaletli ve dengeli bir biçimde topluma dağıtılmalıdır.

Hakka uygunluk anlamına gelen adalet, tabiri caize insan vücudunu saran damarlar gibi toplumun tamamına sirayet eden, hatta etmesi beklenen bir müessesedir. Hakkaniyet ise somut durumun adaleti olarak ifade edilmektedir. Hasar almış bir dokunun tamiri nihayetinde tüm vücudun onarımı manasına geleceğinden; kanın, vücudun her yerine iletilmesi adaletle benzetilirken, hasarlı dokunun iyileşmesi uğruna yapılan ilave sarfiyatların gerekçesi ise ancak hakkaniyetle bağdaştırılabilmektedir.

Adalet hususunun iki mühim yönü mevcuttur. İlki, aynı şartları haiz kişilerin aynı muameleyi görmesini; başka bir deyişle, eşitlere eşit muamelelerde bulunulmasını esas alan yatay adalet kavramıdır ki vergi söz konusu olduğunda bu kavram; aynı mali güce sahip olanların aynı vergi yüküne muhatap kılınması şeklinde ifade edilmektedir (Due, 1963: 113). Adalet meselesinin önem arz eden diğer yönü ise farklı şartlara sahip olanlara, nispi durumlarına uygun bir biçimde davranılması; diğer bir ifade ile farklılara farklı muameleler bulunulması üzerine temellenen dikey adalet müessesidir. Vergilendirme açısından dikey adalet ise, farklı mali güçlere sahip olanların farklı vergi yüklerine katlanmaları manasını taşımaktadır.

Anayasa madde 73'ün ilk fıkrasında yer alan "*Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür*" hükmü, yapılacak olan vergilendirmede, öncelenmesi gereken ilkenin "*dikey adalet*" olduğunu ifade etmektedir. 7456 Sayılı Kanun ile ihdas edilen ek motorlu taşıtlar vergisi, ödeme gücünün göstergelerinden biri olan servete yöneliktir. Salt bu haliyle, söz konusu verginin dikey adalet ilkesine uygun olduğu düşünülebilir. Fakat depremlerin, depremedelerin mali güçlerini dramatik ölçüde zayıflattığı realitesi dikkate alındığında, adaletsizliğe sebebiyet verdiği açıktır. Neyse ki yasa koyucu, en başta, bahse konu adaletsizliğe neden olmamak adına, aynı kanun bünyesinde istisna müessesesini de düzenlemiştir. Lakin, çalışmada detaylıca yer verilen bu istisna kurumunun, içeriği ve kapsamı değerlendirildiğinde, hem genel olarak yatay adalet bağlamında hem de somut durum açısından hakkaniyet hususunda uygun olmayan sonuçlara mahal verdiği anlaşılmaktadır. Zira, maliki oldukları konutlarının hafif hasarlı olarak resmi kayıtlara işlenmesinden ötürü, 7456 Sayılı Kanun nazarında depremden etkilenmeleri bağlamında aynı durumları haiz kişiler, 6 Şubat 2023 tarihinden önce iktisap ettikleri motorlu taşıtların kayıt ve tescil özelliklerindeki farklılıklardan ötürü farklı vergisel muamelelere maruz kalmışlardır. Buna

Uçar, O. (2024). Amacıyla Örtüşmeyen Vergilendirme: 6 Şubat 2023 Depremleri Sonrası İhdas Edilen Ek Motorlu Taşıtlar Vergisi. *Fiscaeconomia*, 8(1), 109-125. Doi: 10.25295/fsecon.1362345

göre, ifade edilen tarihten önce, tescil ve kayıt yönünden mücbir sebep hali ilan edilen bölgeye tabi motorlu taşıt iktisap edenlerin araçları istisnadan faydalanmakta iken; aynı tarihten önce, mücbir sebep ilan edilen illere ait plakalardan farklı bir plakaya sahip motorlu taşıtları satın alanların araçları için istisna uygulanmamıştır. Netice itibarıyla de bu durum, vergilemede yatay eşitlik ilkesiyle bağdaşmamıştır.

Depremlerin sebep olduğu maddi-manevi zararların yanında, yasa koyucu olarak devletin getirdiği ilave maddi yük ve neden olduğu hakkaniyetsiz durumun yüklediği manevi külfetin bertaraf edilmesi adına, 7456 Sayılı Kanun'un istisna müessesesinin sınırını ve şartlarını düzenleyen hükümlerinin, kayıt, tescil ve hasar durumu kıstasları yerine ikametgahın esas alındığı veya depremzede olup olmama koşulunun arandığı şeklinde, daha kapsayıcı ve yatay adaletle bağdaşır biçimde revize edilmesi; söz konusu şartlara tabi olup vergisini kısmen ya da tamamen ödeyenlere ise yaptıkları ödemeler için iade isteme ya da diğer kamu borçlarından mahsup etme gibi hakların tanınması çalışma kapsamında ifade edilen öneridir.

Kaynakça

2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982). *T. C. Resmi Gazete*, 17863 (Mükerrer), 9 Kasım 1982.

2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu. (1983). *T. C. Resmi Gazete*, 18195, 18 Ekim 1983.

7456 Sayılı 6/2/2023 Tarihinde Meydana Gelen Depremlerin Yol Açtığı Ekonomik Kayıpların Telafisi İçin Ek Motorlu Taşıtlar Vergisi İhdası ile Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. (2023). *T.C. Resmi Gazete*, 32249, 15 Temmuz 2023.

Akdoğan, A. (2011). *Kamu Maliyesi*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Due J. F. (1963). *Maliye Bir İktisadi Analiz*. S. Görgün & İ. Önder (Çev.). İstanbul: Fakülteler Matbaası.

Erdem, M., Şenyüz, D. & Tatlıoğlu, İ. (2006). *Kamu Maliyesi*. Bursa: Ekin Kitabevi.

Göker, C. (2011). *Yönlendirici Vergilendirme*. Ankara: Turhan Kitabevi.

Musgrave, R. A. & Musgrave, P. B. (1989). *Public Finance in Theory and Practice*. Singapur: McGraw-Hill Book Company.

Şenyüz, D., Yüce, M. & Gerçek, A. (2022). *Vergi Hukuku*. Bursa: Ekin Kitabevi.

Öncel, M., Kumrulu, A. & Çağan, N. (2013). *Vergi Hukuku*. Ankara: Turhan Kitabevi.

TBMM, Denizli Milletvekili Nilgün Ök ve 20 Milletvekilinin 6/2/2023 Tarihinde Meydana Gelen Depremlerin Yol Açtığı Ekonomik Kayıpların Telafisi için Ek Motorlu Taşıtlar Vergisi İhdası ile Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi (2/1264) ile Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu, <https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D28/Y1/T2/DosyaKomisyonRaporunuVerdi/5b18df5f-6a85-4771-b13c-76a5e4701241.pdf> (Erişim Tarihi: 16.09.2023)

Turan, S. (1979). *Vergi Teorisi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Uçar, O. (2024). Amacıyla Örtüşmeyen Vergilendirme: 6 Şubat 2023 Depremleri Sonrası İhdas Edilen Ek Motorlu Taşıtlar Vergisi. *Fiscaoconomia*, 8(1), 109-125. Doi: 10.25295/fsecon.1362345

Türk Dil Kurumu. *Güncel Türkçe Sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/> (06.10.2023)

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü. (1973). *T. C. Resmi Gazete*, 14506, 14 Nisan 1973.

Etik Beyanı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu yazar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Fiscaoconomia Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarına aittir.

Ethical Approval: The author declares that ethical rules are followed in all preparation processes of this study. In the case of a contrary situation, Fiscaoconomia has no responsibility, and all responsibility belongs to the study's author.

Uçar, O. (2024). Amacıyla Örtüşmeyen Vergilendirme: 6 Şubat 2023 Depremleri Sonrası İhdas Edilen Ek Motorlu Taşıtlar Vergisi. *Fiscaoconomia*, 8(1), 109-125. Doi: 10.25295/fsecon.1362345

Taxation Not Coinciding with Its Purpose: Additional Motor Vehicle Tax Imposed After the Earthquakes of February 6, 2023

Onur Uçar

Extended Abstract

Tax is the principal public policy instrument used by the state in the performance of its duties. The purpose of taxation is shaped according to the policies pursued by the state. In terms of its purposes, tax can be fiscal and non-fiscal. However, it should be noted that even if it is created solely for non-fiscal purposes, the fiscal effect of a tax is undeniable due to its nature. Therefore, in this study, the theoretical purposes of tax are classified as financial and far from fiscal purposes.

Taxation with a fiscal purpose and taxation without a fiscal purpose is a distinction that can be made in terms of the justifications of the political power that creates the tax. The fiscal purpose, which is also referred to as the fiscal or classical purpose of taxation, is explained as ensuring budget balance, in other words, obtaining revenue to finance public expenditures. Due to this feature, the fiscal purpose of taxation is also referred to as the primary purpose. Within the scope of the fiscal purpose of taxation, ensuring the balance of taxation between the different strata of society is also included. The social strata referred to may refer to a general situation based on the principle of fiscal power, or it may be a temporary action to restore the balance disrupted by individual events such as earthquakes, floods, and landslides.

Until the emergence of the non-fiscal purpose of taxation as a fact, there was no need for a classification based on the purposes of taxation in general. However, in today's conditions, the fact that taxation is used for purposes other than fiscal purposes has theoretically made the existence of such a distinction necessary.

Taxation without fiscal purpose is taxation to achieve the objectives required by the country's economic system without the expectation of generating a specific tax revenue. Taxation without fiscal purpose is a fiscal policy instrument that can be applied in the form of tax facilities or tax incentives/barriers for purposes such as reducing unemployment, providing employment, encouraging investments, and ensuring import-export balance. Due to these characteristics, it can be concluded that taxation without fiscal purpose should, in theory, be considered in the same category as taxation with fiscal purpose. However, unlike having a fiscal purpose, this taxation is shaped and operationalized for the purpose of intervening in the problematic areas in the functioning of the economy rather than generating revenue. It is easily understood that its purpose is far from the fiscal purpose. Of course, the tax revenue that is intended to be obtained or even provided may be high. However, this will not affect the nature of taxation, which is far from fiscal purpose.

Law No. 7456 on "Additional Motor Vehicles Tax for Compensation of Economic Losses Caused by Earthquakes Occurring on 6/2/2023 and Amendments to Certain Laws and Decree-Law No. 375" was published in the Official Gazette on July 15, 2023. Its article on additional motor vehicle tax, which is the subject of this study, entered into force on the same day and became a part of the legal system. The phrase "Additional Motor Vehicles Tax for the Compensation of Economic Losses Caused by the Earthquakes Occurring on 6/2/2023" in the title of the law

Uçar, O. (2024). Amacıyla Örtüşmeyen Vergilendirme: 6 Şubat 2023 Depremleri Sonrası İhdas Edilen Ek Motorlu Taşıtlar Vergisi. *Fiscaeconomia*, 8(1), 109-125. Doi: 10.25295/fsecon.1362345

in question almost reveals the purpose of the tax from the very beginning. With this statement in its very title, the law clearly states that an additional tax is imposed to compensate for the material damage caused by the earthquake.

The statement "(...) the Law Proposal aims to introduce (...) a one-off additional motor vehicles tax (...) in order to contribute to meeting the financing needs arising from earthquake disasters" in the general justification for the proposal of Law No. 7456 clearly reveals that the additional motor vehicles tax aims to eliminate the financing deficit caused by earthquake disasters. According to the view put forward in this study, equity should be taken as the primary basis in reflecting the tax burden of the additional motor vehicles tax to society, beyond being fair, considering the regions and people affected by the earthquake. This situation should be clearly expressed, and the relevant legal provisions should be revised accordingly.

There is a direct proportional relationship between the equitable distribution of the tax burden to the society and the tendency of the tax to be personalized. This relationship is apparent, because, to the extent that a tax that can be labeled as fair can consider the personal and civil status of the taxpayers, its fairness will become more evident.

Exemptions are among the instruments that can be used to personalize the tax. The legislature also wanted to achieve its objective of personalizing the additional motor vehicle tax by regulating it with the exemption provisions regulated in Article 1 of Law No. 7456. As a matter of fact, in the aftermath of the February 6 earthquakes, in addition to the loss of life, there was also a significant loss of property, the activities of the businesses in the affected areas were stopped or terminated, and the financial strength of the vast majority of those who continued their lives in the region was dramatically weakened. In accepting that the Constitution is taken as a basis, according to the name of Law No. 7456, the general and related article justifications, the purpose of the exemption institution envisaged: The intention of the exemption is that the additional tax burden that will be incurred in compensating the material losses caused by the earthquake through taxation should not be imposed on those affected by the earthquake. However, it is understood that the provision of the law in question leads to results that do not fully coincide with this purpose. The content of Article 1/4 of Law No. 7456, which stipulates an exemption for the additional motor vehicles tax and determines the conditions for benefiting from the exemption, leads to this conclusion. In fact, instead of evaluating the regions affected by the earthquakes as a whole, the provision in question categorizes those who suffered damage, and even if those who suffered relatively less damage (owners of lightly damaged houses) were included in the same group, the exemption of the vehicles belonging to these persons was conditional on the condition that their vehicles were registered and registered before the earthquakes in the provinces where force majeure was declared.

It is evident that before the devastating earthquakes of February 6, persons residing in the provinces affected by the earthquakes and who actually experienced the events in question have been affected by the earthquakes, undoubtedly to different degrees, but with the exact nature of the impact. On February 8, 2023, a state of emergency was declared by presidential decree in these provinces and additional motor vehicle tax accrued to those whose motor

Uçar, O. (2024). Amacıyla Örtüşmeyen Vergilendirme: 6 Şubat 2023 Depremleri Sonrası İhdas Edilen Ek Motorlu Taşıtlar Vergisi. *Fiscaeconomia*, 8(1), 109-125. Doi: 10.25295/fsecon.1362345

vehicles registered in their name are not covered by the exemption described in Article 1(4) of Law No. 7456. Ignoring other issues and taking into account the dramatic increases in the prices of basic building materials and labor wages alone, it becomes clear that even simple renovations of "lightly damaged" dwellings are significantly costly. This situation reinforces the argument in this study that the tax burden is not in line with both tax justice in general and equity in individual cases.

As a result, the material and even moral burden created by the tax, whether its purpose is directly fiscal or far from fiscal purpose, must be distributed to society in a fair and balanced manner in accordance with Article 73/2 of the Constitution. There are two important aspects of justice. The first is the concept of horizontal justice, which is based on the same treatment of persons with the same conditions, in other words, equal treatment of equals. In the case of taxation, this concept is expressed as the same tax burden for those with the same financial power. Another important aspect of justice is the concept of vertical justice, which is based on treating those with different conditions in accordance with their relative status; in other words, treating different people differently. On the other hand, vertical justice in terms of taxation, means that those with different financial powers bear different tax burdens. The first paragraph of Article 73 of the Constitution states that "Everyone is obliged to pay taxes according to their financial ability to meet public expenditures," which implies that the principle to be prioritized in taxation is vertical justice. The additional motor vehicles tax introduced by Law No. 7456 is aimed at wealth, which is one of the indicators of the ability to pay. As such, this tax may be considered to comply with the principle of vertical justice. However, since the earthquakes dramatically weakened the financial power of the earthquake victims, it is clear that it caused injustice. Even though the legislature has also regulated the exemption institution within the same law in order not to cause the aforementioned injustice, it is understood that this exemption institution, which is discussed in detail in this study, when its content and scope are evaluated, leads to inappropriate results both in the context of horizontal justice in general and in terms of equity in terms of the concrete situation. Because the dwellings they own are recorded in the official records as slightly damaged, persons who have the same qualifications in terms of Law No. 7456 have been subjected to different tax treatments due to the differences in the registration and registration characteristics of the motor vehicles they acquired before February 6, 2023. Accordingly, while vehicles belonging to those who purchased motor vehicles subject to the region declared as force majeure in terms of registration and registration before February 6, 2023, benefit from the exception, the exemption was not applied to the vehicles of those who purchased motor vehicles with a different license plate from the provinces declared a state of force majeure. Consequently, this situation is incompatible with the principle of horizontal equality in taxation.

In conclusion, in order to eliminate the material and moral damages caused by earthquakes, as well as the additional financial burden imposed by the state and the moral burden imposed by this unfair situation, the limits and conditions of the exception institution of Law No. 7456, instead of registration and damage report criteria; the suggestion expressed within the scope of the study is that the proposal should be revised in a way that is more inclusive and compatible with horizontal justice, based on residence or being an earthquake victim.